

Лъвът от Муагиге

Николай Спасов

Неотдавнашното нападение на мечка над една жена в Родопите (отразено в миналия брой на „Природа“) ми напомни за приключенията ми на зоолог, за отдавна отминали времена ... за саваната на Мозамбик и паметните срещи с лъв. Той нощем идваше в селото, където живеехме, може би беше и човекоядец ... Разбира се, животните в двете случки са различни, но и в двете ситуации има нещо общо – трудностите на съжителството между човека, заемащ постепенно териториите на дивите животни и хищника, продължаващ по силата на своята природа да живее според инстинктите си.

През 1983 г. водех ловна група от екипа на първата голяма българска зоологична експедиция в Тропиците, организирана в Северен Мозамбик от Националния природонаучен музей при БАН. Целта на групата беше събиране на бозайници за научните колекции и експозицията на музея. Много от тези животни сега са във фондовете или залите на музея. Там срещнах лъва и споменът за тези срещи изниква съвсем детайлно пред мен....

Сигнал на повален гънер, затягам връзките на кожените ботуши, а нашият водач ми съобщава:

– Тази сутрин лъвовете са видени на пътя, сензор! – лицето на Меламбо оживява – войниците от моста казват, че са двойка.

В тази област лъвовете не бяха нещо необичайно. Оставят следи, виждат ги по машамбите* и дори до самите коли-

би. Страдат от набезите им, често се случва да намират разкъсани домашни животни.

Тези лъвове са опасни – нямат нищо общо с полужагралите прехранени котки, които се прозяват пред камерите в паркове като Серенгети. Големи и силни хищници, търсещи храна, свикнали с хората, не бягат от приближаващите се селяни, сякаш различават ловеца (особено чуждия бял човек) и не го допускат близо. Местните жители вече нямаха право да ловуват безразборно, но когато лъвовете започваха да ги тероризират, от околния център взимаха мерки за отстрел.

...Джипът влезе в село Муагиге по обед, обвит в облаци прах. Големички черни дечица се разбягаха във всички посоки, после цялото село се събра да гледа как стоварваме багажа и монтираме палатката сред сламените колиби.

Странно съоръжение зад един плет привлече погледа ми. Кошара, изградена като клетка от дебели тропи, опа-

* машамба – овощна или зеленчукова градина (португал.).

сана от всички страни със заострени пръти от бамбук, забити косо около нея като морски таралеж. Това бе построено срещу лъва. Иначе затворената вътре коза отдавна щеше да е изядена.

Вечеряме под голямото дърво до палатката – глигански бут с ориз. Приготвен е по наши специални изисквания – месото се вари добре на малки късове, а после се пече. Това е единственият начин да се предпазим от опасната трихинела.

А след вечерята Меламбо ни разказа страшни истории за лъва от Музигиде. Рядко минавала седмица, без лъвът да влезе в селото, привлечен от козята миризма. Бил едър самец, идващ откъм големите скали. Понякога ревът му се чувал при вечер или рано сутринта, когато се връщал от лов. Миналата година лъв човекоядец разкъсал в този район трима души и специално мобилизираните ловци успели да го убият. Бил грамадно, но старо и вече немощно животно.

Заради сегашния нощен посетител, хората в селото бяха нащрек. Вечерно време не смееха да се движат по пътя сами или без светлина. Един лъв е заплаха за няколко селища, които наобикаля. Ловната територия на мъжкар или семейство може да надмине 250 кв.км. В този район усиленият лов бе довел до обедняване на фауната от тревопасни и жи-

Африканският лъв е наистина величествен, дори когато е полегнал за почивка

Раздразненият лъв е сериозна опасност

вотът на хищниците бе станал труген. Лъвовете тук избягват да образуват големи прайдове, които са типични за богатите на дивеч зони – резервати и национални паркове, а живеят поединично или ограничават социалните си групи. Вероятно такава е била социалната структура на лъвските популации и на Балканския полуостров в античността, когато са доживявали своя век в природна обстановка, в която човешката

Автентична снимка от саваната на Мозамбик, 1983-а година

дейност е започвала да играе все по-съществена роля. Лъвовете, родени в относителна близост до човешките жилища и свикнали да търсят поради недостиг на естествената си храна по-леката плячка – домашните животни – губят страх от човека. При определени условия – ранени, болни, гладни или грохнали от старост – те могат да се превърнат в човекоядци. Затова бе разбираема тревогата на местните жители. Такъв явно бе случаят в Муагиде.

Бързо растящото население на Африка води до стесняване на местообитанията на дивите животни. Лъвовете убиват зебри и антилопи, но човекът навлиза в териториите им и голямата котка се научава, че той може да бъде по-лесна плячка. В края на XIX век два лъва, вероятно братя, убиват и изяждат няколко десетки работници в района на река Цаво (Кения), където са строили железопътен мост. Строителствата спряли за дълго, защото работниците се разбягали. Тази истинска история вдъхновява създаването на холивудския

филм „Призракът и мракът“ (1996) с Вал Килмър и Майкъл Дъглас. Междy 1932 и 1947 г. лъвовете са убили 1500 души в района на Ниомбе в Южна Танзания, не много далече от мястото, където ние пребивавахме...

...Изпитах странна тръпка, когато бях събуден от необичаен шум рано сутринта – няколко възбудени жители на селото неспокойно обясняваха нещо пред палатката, като сочеха към близките колиби. Пред познатата ни кошара се бе събрала малка група мъже, а в праха пред тях се виждаха едри следи от лапи. Докато

ние спокойно сме спали в палатката, лъвът е търсел своята плячка на някакви тридесет крачки.

Явно в селището хищникът се е чувствувал като у дома си. Минава през него, следвайки своите обичайни пътища. Наобикаля кошарите – тук и в съседните села – където очаква да намери лесна плячка, а тя може да бъде и човешка Ето защо ни помолиха да убием хищника. Наш помощник стана най-добрият ловец в Муагиде, бивш партизанин от движението Фрелимо. Дълбоката татуировка на суровото лице, изпилените и заострени зъби показваха, че е роден в племето маконге – известни бойци и ловци. Разбрах, че негов е бил изстрелът, повалил човекоядеца в едно от съседните села.

...Построихме чакалото на високо дърво на петдесет метра от последните колиби. Под него минава една от пътеките, по които жените отиват за вода. За да използваме тази вода, трябва да я преваряваме, защото нашите бърберици не биха се преборили с билхарцията,

този невидим и безпощаден враг. Чакалото е тясна площадка на 4 – 5 метра височина, направена от съединени с лико трупи. Паянтова стълба, сглобена по същия начин, води до него. Местността наоколо е открита и видимостта е добра. Тази вечер ще чакаме лъва.

Вървя бавно по пътеката обратно в селото. На запад слънцето бързо пада зад хоризонта, така бързо, както става само в тропиците. В колибите хората се приготвят за нощта. Майка полива с гървена купа голичко детенце и ми се усмихва с големите си очи.

Вече е мрак, когато сух възрастен човек с набръчкано лице довежда едно от своите ярета. Уговаряме се, че ако лъвът разкъса ярето, ще му го платим. Показваме му сгънатата банкнота, а той кимва утвърдително – имаме сделка. Той също има интерес да ни предостави козата за примамка и да се отърве от хищника, който няколко пъти размествал през нощта дебелите върлини на кошарата, построена на гърба на колибата му.

Вечеряме набързо и се опитваме да запазим спокойствие, докато допиваме кафето си под звуците на сърцераздиращото врещене на ярето. Намерило се в чужда обстановка, то опъва напразно въжето, с което е вързано за колчето. Селото постепенно се умълчава. Часовникът показва осем и половина. Пушките, фенерът, бинокълът с просветлена оптика, с който се различават силуетите дори нощем, са готови. Тръгваме през селището към чакалото. Ярето се дърпа неистово. Достигаме гървото. Забиваме колчето на петнадесет

метра от него и връзваме бедното животинно. Преди да се кача по паянтовата стълбичка, се опитвам да се огледам в мрака. Нощта е по-тъмна от обикновено. Върху платформата от трупи е тясно и неудобно за двамата. Обхванал съм с крака един дебел прерязан клон, а фенерът лежи в скута ми.

Ярето врещи в началото често и проточено. Надявам се, че дрезгавият глас се чува надалече. Постепенно обаче то утихва. Обаждат се все по-рядко и за наше неудоволствие млъкват съвсем. Смътно различавам тъмното петно на тялото му там, където го оставихме. Стои като вкопано, без да мърда, като че някакъв инстинкт му подсказва, че не трябва да се издава. Тишина. Усещам в гланта си гладката цев. Някаква сова тихо и монотонно се обаждат зад гърба ми. Очите се взират до болка в мрака ... Тази вечер лъвът не дойде. После разбрахме, че същата нощ е убил три кози в съседното село.

На сутринта почти по тъмно сме отново при реката. Преди да отидем

Саваната днес

на отсрещния бряг по големите плоски камъни, възлеждаме се в калта наоколо. Няма животински следи. Когато се връщаме обратно на реката, е минал може би час. Вече е ясен ден. Спускаме се към брога ... До камък в калта тъмнее отчетлив отпечатък от лъвска лапа. Готови сме да се закълнем, че снощи го нямаше, нямаше го и рано сутринта! Ето че хищникът пак е посетил селото по любимия си маршрут. Било е рано сутринта, на връщане от лов. Трябва да ни е гледал отнякъде как преминаваме реката. После е минал след нас...

Вечеряме пред палатката на светлината на петромакса. Селото се умълчава. Днес колата е повредена и няма да я използваме. Идеята да тръгнем по пътя пеша със слабото, едва мъждукащо фенерче не е твърде разумна. Може би затова е толкова привлекателна. С тази светлина може да се различи добре животното и да се стреля по него на не повече от 25 метра, които той може да преодолее светкавично с няколко скока.

Последните огньове в селото вече са загаснали, когато се озоваваме на откритото място до пътя. Продължаваме тихо в посока към моста. Фенерът е готов в ръката ми. Нещо голямо и безшумно идва бързо срещу нас. Изтръпвам ...след миг разбираме, че това е човешка колона. Няколко войници, тичащи един зад друг, стъпват като сенки с босите си нозе.

„Лъвът! Ей сега пресече пътя пред нас!“ – старшият шепне възбудено. Тръгваме бързо в указаната посока. На сто метра пред нас залайва куче. Някъде там в храстите, зад крайните колиби, се е притаил и се ослушва лъвът. Да продължаваме в гъсталака е безсмислено с тази голяма група. Шумът се чува отдалеч. Казваме на войниците да си вървят. Обръщаме се и тръгваме назад

по шосето към другия край на селото. Там до пътя, на едно погледно място, се прикриваме и притихваме. Шансът е малък ... и все пак ... лъвът не се уплаши от войниците. Може би ще продължи по своя обичаен маршрут и ще пресече селото? След час, прекаран във възиране, ослушване и бързи припалвания на фенерчето, решаваме да изоставим тази безнадеждна работа. Почти съм убеден, че хищникът ни отличава по някакъв начин от познатите му местни жители и с нас е много по-внимателен.

...Вече трета вечер бие там-тамът. Нищо в саваната не може да ,се сравни с неговия вълнуващ глас ... освен може би гласът на лъва ... Този път ударите стихват рано. Бързаме да си легнем. Умората от изминалия ден понякога се чувства по-силно от друг път. Отпускам се с облекчение върху спалния чувал. Полуотворената брезентовата врата пропуска нощния въздух. Някъде близо до палатката изръмжава куче. Музиге заспила сред мрака на матото**.

Ревът се разнася неочаквано – гръмовит, дълбок, уверен. Едно след друго ехтят обажданията на могъщия глас и разтърсват околността. Лежим като хипнотизирани. Хищникът е съвсем близо до нас и се приближава по пътя през селото. Кратка, безкрайно тиха пауза. После мощният зов се разнася още по-наблизо.

От съседните колиби ни викат гласове. Никой обаче не излиза навън. Скачам от леглото и търся пипнешком пушката. В тъмното Васко се опитва да намери патрони. Обличаме в бързината кой каквото може и изхвъркваме от палатката. Сред колибите не може да се стре-

** мато – хрусталрак, гъсталак (португал.). Така се наричат дивите простори.

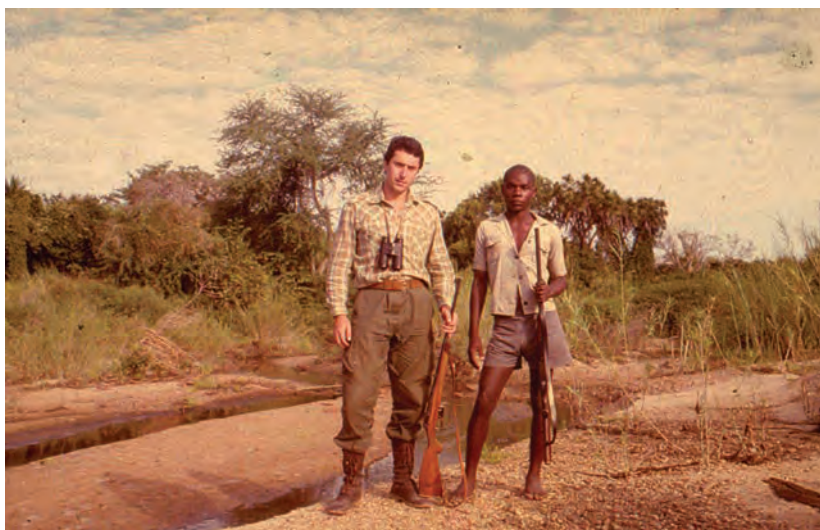

Българските зоолози от НПМ Николай Спасов и Петър Берон с местни жители в село Муагиде

ля, а нямаме и силна светлина. Единствен изход е да се стреля от колата. Ключът от джипа е у шофьора. Докато тичаме до колибата и го будим лъвът продължава да се обажда. Вече е прекосил почти цялото село и спокойният рев идва от горния му край. Джипът потегля бясно.

Едва успявам да подготвя ръчния фар и клатушкайки се над колата, го насочвам напред. Изскачаме на пътя. Въртя фара във всички посоки. Звярът вече го няма.

На другата сутрин ставам почти по тъмно. Пред палатката е тихо, звездите избледняват и нощта безшумно

Подготовка за лов с Касимо. Кабо Делгадо 1983 г.

Снимки личен архив Николай Спасов и Уикипедия

отстъпва през светлината на гения. Хора сноват край колибите, загърнати в своите плащове. Закусваме под навеса на клонестото дърво в разговор с трима от снощните войници. Отпиваме бавни глътки от димиящия чай.

Към нас тича момче.

– Лъвът! Току-що го видяха до селото!

– Момчето говори задъхано. Баща му тръгнал да сече дърва зад реката и го видял. Уплашен се върнал назад и веднага пратил момчето.

Новината се разпространява мигновено. С Васил грабваме пушките и тичаме към края на селото. Садики открива следата в праха по сухата земя – следва съвсем спокойно човешката пътека. Спускаме се към реката. Наоколо нищо неподозиращи жени са прострели вече мокрите дрехи да съхнат. Прескачаме по белите плоски камъни на другия бряг. Садики и Меламбо се лутат само няколко секунди. После уверено ни махват с ръка. Преминаваме през редицата от бананови дървета и сме вече сред висо-

ките, опушени от саванния пожар двуметрови треви. Веднъж такъв ни прегради пътя. Ако останехме на място, можеше да се наложи да чакаме почти цял ден. Васил натисна педала за газта и се хвърлихме като циркови животни в горящия обръч, като се молахме този път бензиновият резервоар да не е потекъл...

Садики води колоната. Селото бавно се отдалечава. Тревата се съгъстява.

...Вървим вече повече от час. Каменните тела на изникващите от равнината скални тепета изглеждат съвсем близко през мрежата от клони и двуметрова трева. Потта се стича в очите. Пот лепне по приклада на пушката. Следя движенията на стройния следотърсач. Лъвът е някъде близо пред нас. Садики следва уверено дирята – не по-зле от обучено ловно куче, като се взира в земята между стръковете или в останалата тук-там пепел от преминалия пожар. На това място хищникът е направил истинско вървище през нощните си по-

сещения на селото. Пресичаме ивицата бодливи храсти. Пред нас е изсъхналото корито на малка рекичка. В пясъка – дълбоко врязани шестнадесетсантиметрови отпечатьци от овални лапи. Съвсем прясната диря ни води известно време по криволичещото корито под надвисналите от брега клони ... Черният водач се колебае известно време, после тръгва да катери отсрещния бряг. Превити надве, изпълзяваме след него от клоната. Садики разгръща с ръце високата трева. Виждам как очите му се присвиват и тялото замръзва на място ... Пред нас, на около тридесет крачки, нещо голямо и жълто отскача като на пружини. Гърбът с цвят на слама се мярка още веднъж, тревите вълнообразно се разклащат някъде встрани, после всичко утихва.

Хуквам с всички сили обратно през реката. Мисля само за едно – трябва да му презградим пътя! Нямам време да преценя, че това едва ли е от най-благоразумните мисли, които могат да се зародят в подобна ситуация. С мен са един от войниците и Меламбо. Отново газим дълбоката трева. Държим под очи мястото, където преди секунди се беше скрил лъвът – участък от необикновено гъста и висока трева, сочна и зелена, за разлика от изсъхналия треволяк наоколо. Крачка по крачка напред. Целите сме само нерви. Очите шарят на четири. Мярвам встрани на около петдесет метра от нас Васил и грузите. Обръщат бавно се стеснява. Някой зад мен леко ме докосва по рамото. Меламбо ми сочи нещо вдясно от краката ни. В една пукнатина са кръстосали тела две дебели като маркуч усойници от рода битис.

Вдигнати неподвижно триъгълни глави. В друг случай гледката сигурно би ме впечатлила. Правя крачка, две встрани и продължавам да впивам поглед в гъстаката отпред. Голямата котка, разтревожена на мястото си за почивка, може да изскочи всеки миг. Навлизаме в зелената трева. Няма почти никаква видимост. Продължаваме бавно. Лъвът не се издига ... Пред нас постепенно просветва. Събираме се от другата страна на едно голо място. Скалите са на един хвърлей разстояние. Вървим още известно време. Вече е ясно. По-съобразителният и този път е той. Старият мъжкар вероятно е направил широк кръг и сега може би лежи спокойно някъде зад нас в тревата...

...Пак е вечер. Сегим на чакалото, в клоните на високото гърво. В мрака под себе си по-скоро усещам, отколкото виждам белезникавата ивица на пътека-та. Часът е девет ... От горния край на селото залайват кучета, после изведнъж замират. И си мисля, че минава лъвът от Муагиде...

Послеслов: за късмет – на лъва или пък наш – повече не го видяхме. Но наскоро гледах документален филм ... В Мозамбик и съседните райони на Танзания човекоядството продължава. Дали лъвът е виновен за това? Стремглавото нарастване на населението, избитият дивеч и нарушената природа, хаотичното животновъдство, всичко това нажежава отношенията хищник – човек, а лъвът също се бори за своята кауза – да се храни, да отгледа малките си и да живее ... да просъществува в един свят, който вече не е негов. ■